



# Welzijnsbarometer Samenvatting

## BRUSSELS ARMOEDERAPPORT 2017

**Auteurs:**

Marion Englert, Sarah Luyten, Déogratias Mazina, Sarah Missinne

**Voor meer informatie:**

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad  
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

Louizalaan 183 – 1050 Brussel

Tel.: 02/552 01 89

[observat@ggc.brussels](mailto:observat@ggc.brussels)

[www.observatbru.be](http://www.observatbru.be)

Sarah Luyten

Tel.: 02/552 01 18

[sluyten@ggc.brussels](mailto:sluyten@ggc.brussels)

Marion Englert

Tel.: 02/552 01 55

[menglert@ccc.brussels](mailto:menglert@ccc.brussels)



## SAMENVATTING

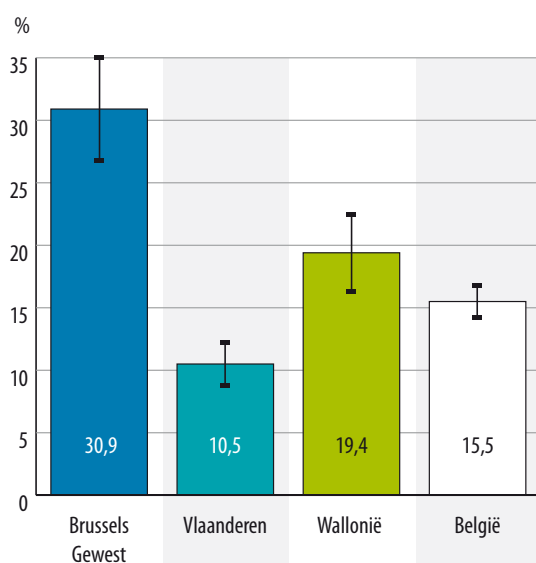
De Welzijnsbarometer verzamelt jaarlijks een reeks indicatoren die verschillende aspecten van armoede in het Brussels Gewest belichten. De sociaaleconomische situatie van de Brusselaar wordt geschetst en waar mogelijk worden de armoede-indicatoren die bepaald werden in het kader van de Open Coördinatiemethode inzake Sociale Bescherming en Sociale Inclusie van de Europese Unie weergegeven.

Vooraleer enkele kerncijfers te geven, is het belangrijk op te merken dat een deel van de personen die in armoede leven waarschijnlijk ontbreken in heel wat statistieken; dit geldt in het bijzonder voor personen zonder wettig verblijf of daklozen.

### ENKELE KERNCIJFERS

Het aandeel personen met "een risico op armoede of sociale uitsluiting" ligt in het Brussels Gewest rond de 38 %. Ongeveer een derde van de Brusselaars (31 %) moet zien rond te komen met een **inkomen onder de armoederisicogrens** (1). Dit armoederisico ligt bijzonder hoog bij personen die leven in een huishouden zonder werk of met een lage werkintensiteit.

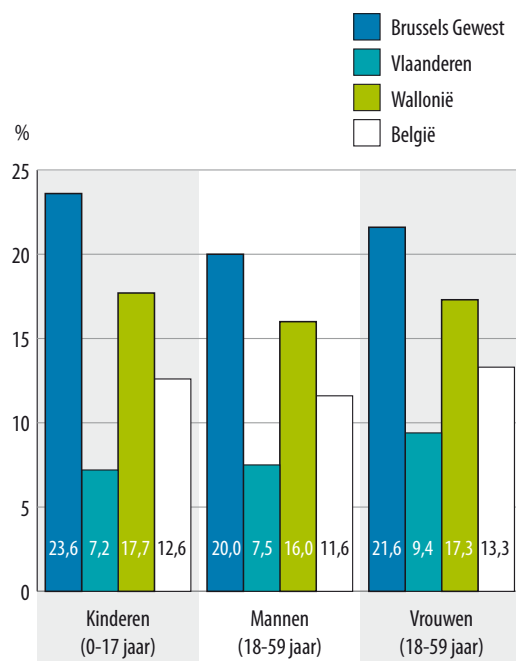
#### 1. Aandeel van de bevolking onder de armoederisicogrens, België en de gewesten, inkomens 2015



Bron: FOD Economie – Statistics Belgium, Quality Report Belgian SILC 2016

Bij de Brusselaars die actief zijn op de arbeidsmarkt is bijna één op vijf (18 %) en bij de jongvolwassenen (jonger dan 25 jaar) meer dan één op vier (26 %) ingeschreven bij Actiris als **niet-werkende werkzoekende** (NWW). Een kwart van de Brusselse kinderen jonger dan 18 jaar (24 %) groeit op in **een huishouden zonder inkomen uit werk** (2). Het aandeel van de bevolking dat recht heeft op een **bijstandsuitkering of een vervangingsinkomen** (exclusief pensioenen) ligt dan ook hoog in het Brussels Gewest: het betreft 22 % van de Brusselse bevolking op actieve leeftijd (18-64 jaar). Het minimale bedrag van de meeste uitkeringen ligt onder de armoederisicogrens (3).

#### 2. Aandeel van de bevolking in een huishouden zonder inkomen uit arbeid, naar leeftijd en geslacht, België en de gewesten, 2016



Bron: FOD Economie - Statistics Belgium, Arbeidskrachtenquête 2016

#### 3. Armoederisicogrens en het bedrag van de minimumuitkeringen (in € per maand) in België op 01/09/2017, alleenstaande en koppel met twee kinderen

|  | Alleenstaande  | Koppel met twee kinderen* |
|--|----------------|---------------------------|
| <b>Armoederisicogrens (EU-SILC 2016, inkomens 2015)</b>  | <b>1 115 €</b> | <b>2 341 €</b>            |
| Leefloon (OCMW)  | 893 €          | 1 190 €                   |
| Inschakelingsuitkering RVA (ouder dan 21 jaar)           | 893 €          | 1 214 €                   |
| Minimum werkloosheidsuitkering                           | 1 032 €        | 1 246 €                   |
| Maximum inkomensvervangende tegemoetkoming gehandicapten | 893 €          | 1 191 €                   |
| Uitkering voor arbeidsongeschiktheid                     | 1 212 €        | 1 515 €                   |
| Inkomensgarantie voor ouderen (IGO)                      | 1 083 €        |                           |

\*In deze tabel wordt gesteld dat de partner van de persoon die de uitkering/het vervangingsinkomen ontvangt als gezinshoofd geen enkele vorm van inkomen heeft. We merken eveneens op dat in deze tabel de kinderbijslag niet wordt opgenomen; ter informatie, voor een gezin bestaande uit twee kinderen jonger dan 6 jaar, bedraagt de gewaarborgde kinderbijslag 350 €.

Bron: FOD Sociale Zekerheid; POD Maatschappelijke integratie; Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening; Federale Pensioendienst; Rijksinstituut voor Ziekte en Invaliditeitsverzekering; FOD Economie – Statistics Belgium; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel

Meer specifiek krijgt 5 % van de Brusselse bevolking op actieve leeftijd (18-64 jaar) een **(equivalent) leefloon** en dit aandeel is meer dan dubbel zo hoog bij de jongvolwassenen (12 %). Onder de oudere bevolking ontvangt 11 % een **Inkomensgarantie voor Ouderen** (IGO). Dit maakt dat in het Brussels Gewest meer dan één jongere op tien en één oudere op tien over zo goed als geen andere inkomensbron beschikken dan zijn of haar bijstandsuitkering.

Meer dan een vierde van de Brusselse bevolking (27 %) heeft recht op een **verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging** (RVV).

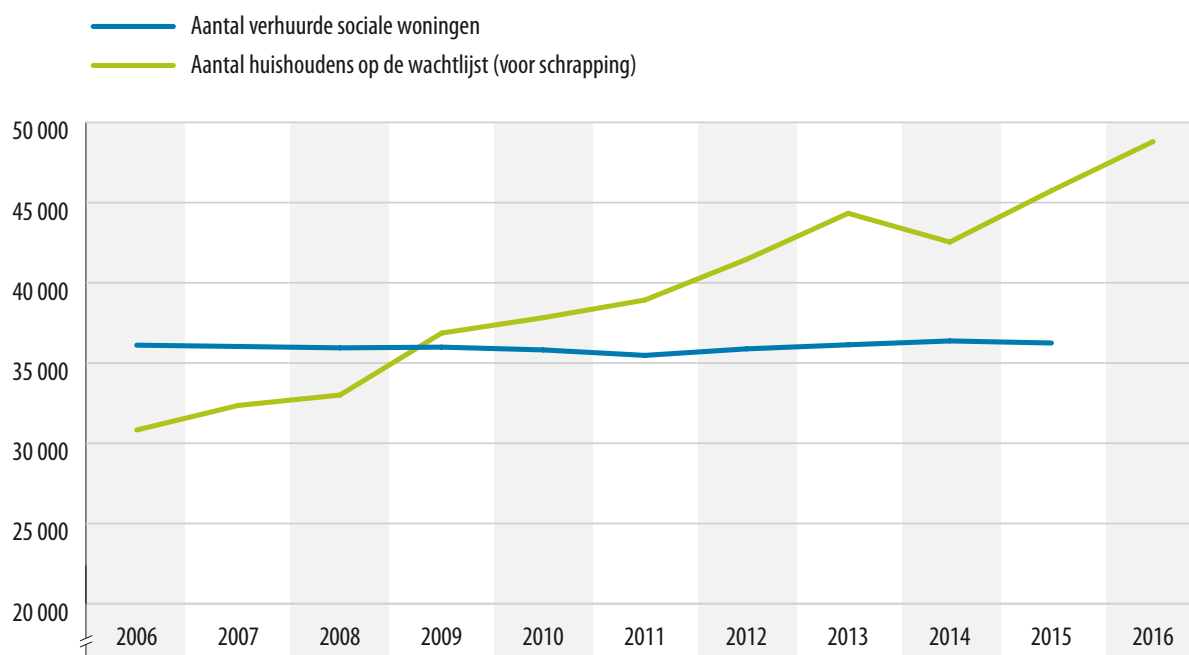
In het Brussels Gewest heeft 28 % van de leerlingen die ingeschreven zijn in het secundair **onderwijs** een schoolachterstand van minimum twee jaar. Bij de jongvolwassenen (18-24 jaar) in het Brussels Gewest, verlaat één jonge man op zes en één jonge vrouw op zeven de school vroegtijdig (zonder diploma van het hoger secundair onderwijs). Personen zonder een diploma van het secundair onderwijs ondervinden, ongeacht hun leeftijd, vaak grote moeilijkheden om zich in te schakelen op de arbeidsmarkt: 31 % van de actieve Brusselaars met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs is werkloos.

De hoge **huisvestingskost** legt zwaar beslag op het inkomen van de Brusselse gezinnen. Tussen 2004 en 2016 steeg de gemiddelde huurprijs gecorrigeerd voor de inflatie met 22 %.

Onder de hypothese dat de huurprijs niet meer mag bedragen dan 25 % van het huishoudensbudget, heeft 60 % van de Brusselse bevolking slechts toegang tot 8 % van de private huurmarkt in 2016. De huurprijzen blijven lager in de eerste kroon dan in de tweede kroon, maar ze zijn wel sneller gestegen in dit gebied omwille van een belangrijke renovatiedynamiek. Er wordt een zekere evolutie geobserveerd in het profiel van de personen die in deze buurten (in het bijzonder langs het kanaal) komen wonen: het gaat vaker om jongvolwassenen zonder kinderen met een inkomen uit werk (in vergelijking met de personen die al langere tijd in deze buurten wonen). In het algemeen kennen personen met een laag inkomen een moeilijke toegang tot huisvesting, en dit in een gewest waar de grote meerderheid van de woningen bewoond is door huurders (61 %). Het toenemend aantal gezinnen op de wachtlijst voor een sociale woning (48 804 huishoudens vóór schrapping) getuigt van een tekort aan sociale woningen. Dit aantal steeg met 58 % in tien jaar (4). Er wordt aan minder dan de helft (46 %) van de vraag voldaan. Daarenboven telde la Strada in haar telling van maart 2017 meer dan 4 000 personen die dak- of thuisloos zijn.

Wat betreft de **kwaliteit van de woningen** verklaart ongeveer 22 % van de Brusselse huishoudens in de Gezondheidsenquête 2013 een woning te betrekken met minstens één van volgende problemen: vocht in de woning, overbezetting en/of niet de mogelijkheid hebben de woning te verwarmen. Voor de armste Brusselse gezinnen loopt dit aandeel op tot ongeveer 35 %.

#### 4. Aantal huishoudens op de wachtlijst (voor schrapping) voor een sociale woning en aantal verhuurde sociale woningen, Brussels Gewest, 31 december 2006-2016



Bron: Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij

## BRUSSELS GEWEST IN VERGELIJKING MET DE ANDERE BELGISCHE GEWESTEN EN GROTE STEDEN

De meeste armoede-indicatoren wijzen erop dat in het Brussels Gewest een hoger aandeel personen in armoede leeft dan in de twee andere gewesten. Een vergelijking met de Belgische grote steden toont echter, al naargelang de gehanteerde indicator, dat de socio-economische situatie gelijkend of zelfs minder gunstig is in de Waalse steden in vergelijking met het Brussels Gewest

## SOCIAAL-RUIMTELIJKE ONGELIJKHEDEN

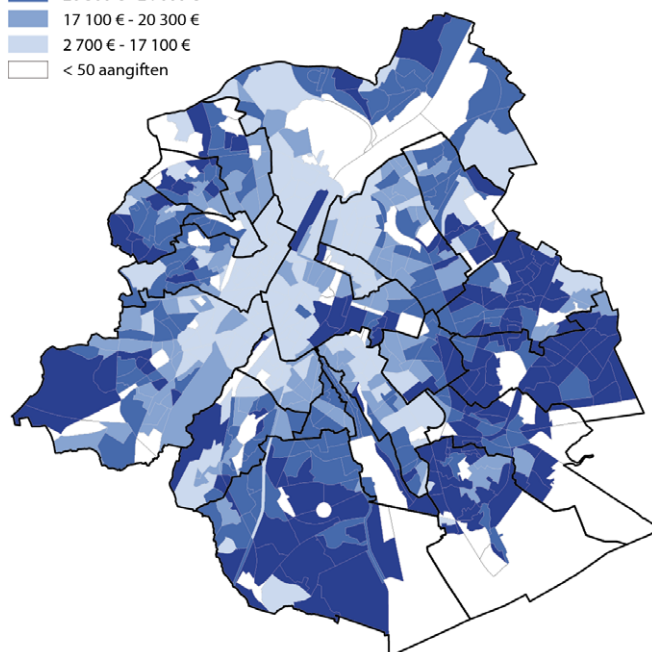
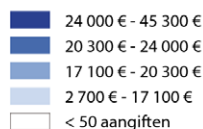
De globale cijfers voor het Brussels Gewest verbergen belangrijke **sociaal-ruimtelijke ongelijkheden**, er zijn immers grote verschillen tussen de Brusselse gemeenten en wijken inzake armoede. De **werkloosheidsgraad** bijvoorbeeld varieert sterk tussen de Brusselse gemeenten: ze is het hoogst in Sint-Joost-ten-Node (26 %) en het laagst in Sint-Pieters-Woluwe (9 %). Het mediaan inkomen per aangifte verschilt eveneens sterk van gemeente tot gemeente: van € 14 998 in Sint-Joost-ten-Node tot € 25 539 in Sint-Pieters-Woluwe.

Daarnaast zijn er grote verschillen tussen de gemeenten in het aandeel leerlingen met een **schoolachterstand**, en dit al sinds de eerste graad van het secundair onderwijs. Het aandeel leerlingen in het eerste jaar van het secundair onderwijs dat al minstens twee jaar schoolachterstand heeft opgelopen, varieert van 24 % in Sint-Joost-ten-Node tot 5 % in Sint-Pieters-Woluwe (5).

Personen in armoede of bestaansonzekerheid wonen voor een belangrijk deel in de "arme sikkel", in deze zone die een cirkel vormt ten westen van het stadscentrum, is er al meerdere decennia een concentratie van de op economisch vlak meest kansarme bevolkingsgroepen (6).

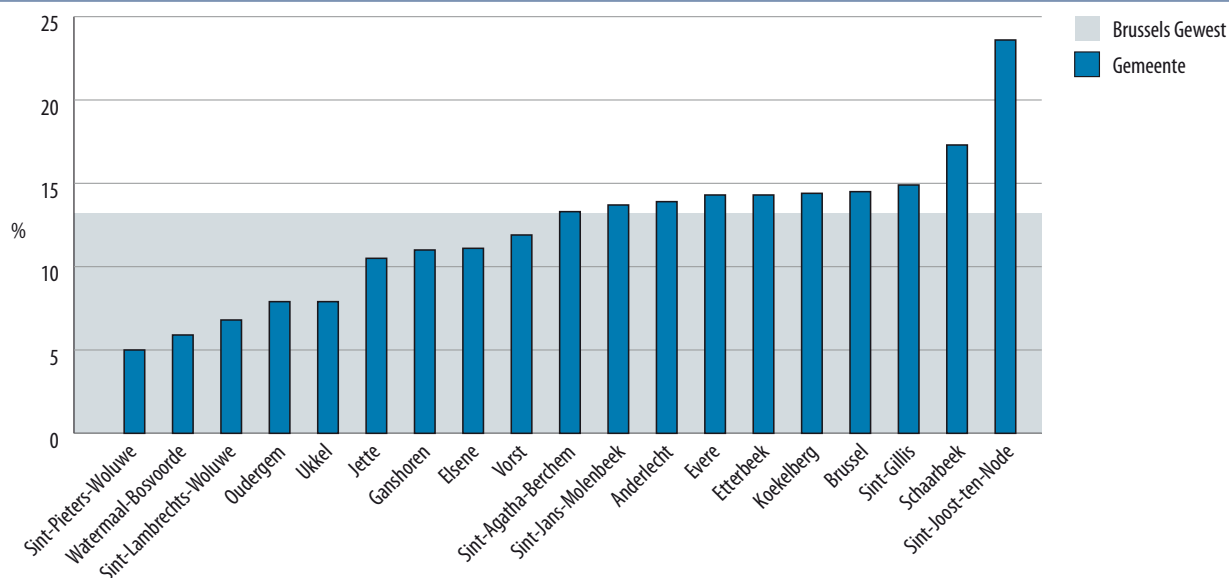
### 6. Mediaan inkomen per aangifte, per statistische sector, Brussels Gewest, Inkomens 2014

Mediaan inkomen van de aangiften inkomens 2014, aangiften 2015



Bron: FOD Economie - Statistics Belgium, Fiscale Statistieken  
Cartografie: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel

### 5. Aandeel leerlingen in het eerste graad secundair onderwijs met minstens twee jaar schoolachterstand naar woonplaats, Brussels Gewest, schooljaar 2015-2016

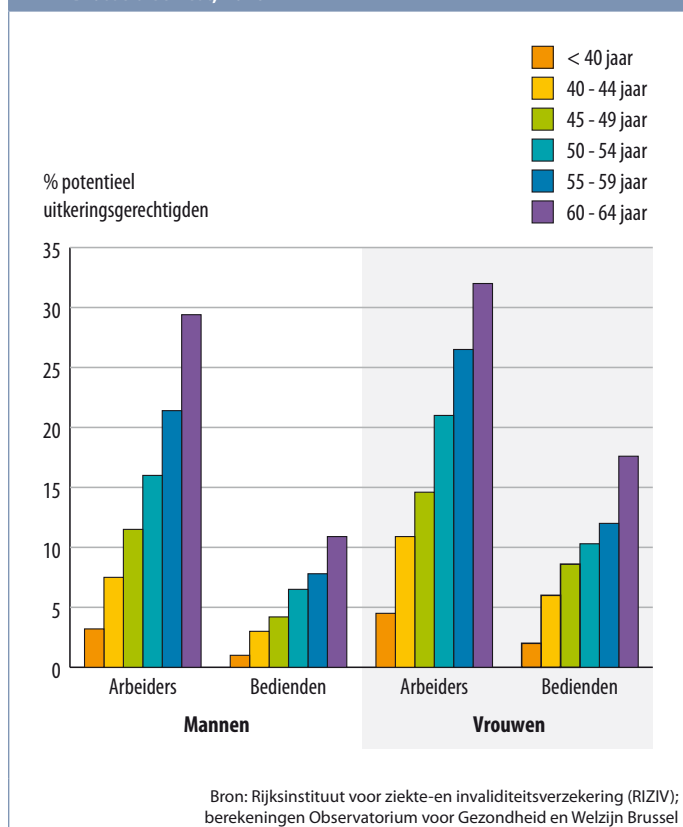


Bron: Vlaamse Gemeenschap en Communauté française, Etnic ; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel

## SOCIALE GEZONDHEIDSONGELIJKHEDEN

De sociaaleconomische situatie waarin een persoon zich bevindt, beïnvloedt in belangrijke mate zijn of haar gezondheidssituatie. De grote sociale heterogeniteit die het Brussels Gewest kenmerkt, weerspiegelt zich dan ook in belangrijke ongelijkheden op het vlak van gezondheid. De ongelijkheden inzake sterfte tonen hierin de top van de ijsberg: het **verschil in levensverwachting** tussen de armste en de meest gegoede Brusselse gemeenten bedraagt 3 jaar voor mannen en 2,6 jaar voor vrouwen. Al vanaf de geboorte beïnvloedt de sociaaleconomische situatie van de ouders de gezondheid van de pasgeborene: **kinderen die geboren worden in een huishouden zonder een inkomen uit werk** hebben een risico op doodgeboorte dat twee keer zo hoog is als bij kinderen geboren in een huishouden met twee inkomens. Maar ook binnen de werkende bevolking zijn er ongelijke gezondheidsrisico's: het **risico op invaliditeit** is meer dan twee hoger bij arbeiders dan bij bedienden en dit ongeacht de leeftijdsklasse (7).

7. Aandeel invaliden per leeftijdsgroep, geslacht en beroepsstelsel, Brussels Gewest, 2016



## ENKELE EVOLUTIES... NIET ALTIJD EVIDENT OM TE VATTEN

Het is niet evident om de evolutie van de armoede in het Brussels Gewest te meten. Eerst en vooral zijn heel wat armoede-indicatoren, zoals het risico op armoede of sociale uitsluiting, enkel beschikbaar via de **EU-SILC enquête**. De kleine steekproef voor het Brussels Gewest geeft echter grote betrouwbaarheidsintervallen voor deze berekeningen, wat het meten van evoluties in belangrijke mate beperkt.

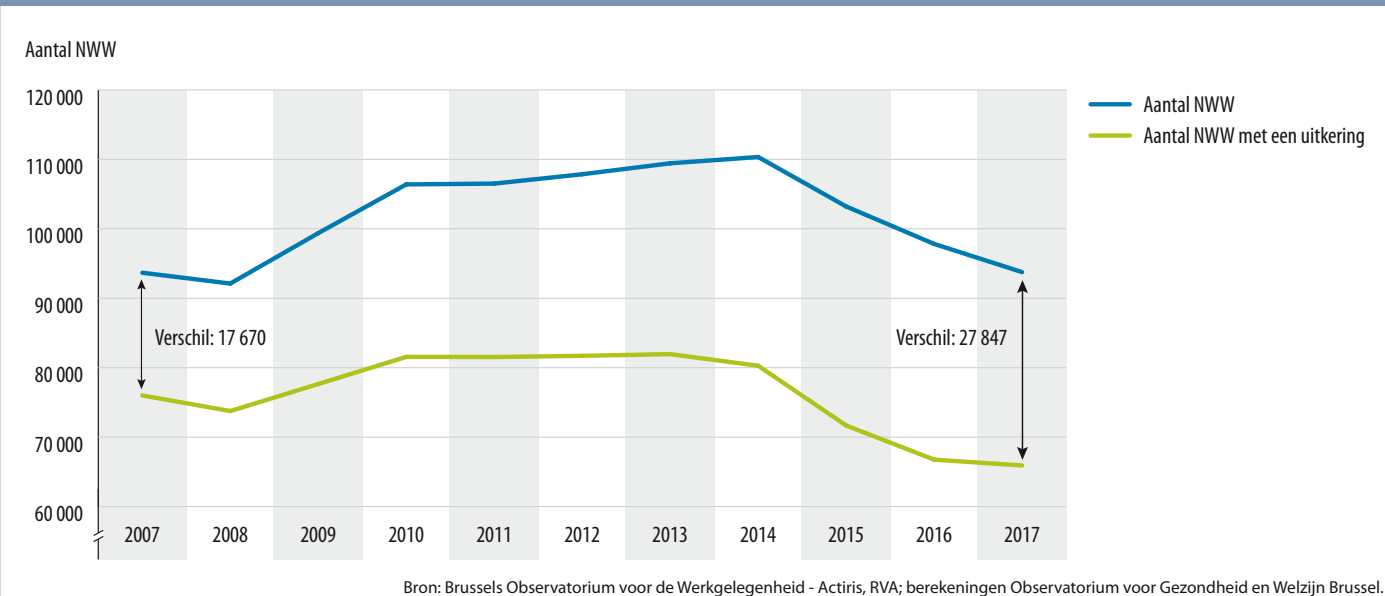
Daarnaast vertonen indicatoren die berekend worden op basis van **administratieve gegevens** vaak trendbreuken als gevolg van veranderingen in wetgeving (bijvoorbeeld de fiscale wetgeving) die de interpretatie van deze gegevens bemoeilijken. De evolutie van het aantal uitkeringsgerechtigden kan daarenboven het gevolg zijn van wijzigingen in de praktijk of aanpassingen van de wetgeving (voorwaarden om recht te hebben op een (equivalent) leefloon, werkloosheidsuitkering, enz.) en weerspiegelt niet altijd reële veranderingen in het aantal personen dat in moeilijkheden leeft.

Tot slot zijn er onder de maatschappelijk meest kwetsbare personen, bepaalde groepen die amper of helemaal niet in de beschikbare statistieken opgenomen zijn. De evolutie van hun aantal is daarom al helemaal moeilijk te evalueren.

Tussen januari 2015 en januari 2016 zette de daling van het aantal personen die een **werkloosheidsuitkering of een inschakelingsuitkering** ontvangen, en die al ingezet was sinds het jaar ervoor, verder (-6% onder de personen op actieve leeftijd) (8). Net zoals het voorgaande jaar, situeert de opvallendste daling zich bij de jongeren (-15%). Parallel met deze daling blijft het aantal personen dat een ander type van vervangingsinkomen (in het bijzonder het aantal personen met een invaliditeitsuitkering) of een **bijstandsuitkering** ontvangt, continu stijgen. Meer specifiek, steeg het aantal personen met een leefloon in het Brussels Gewest met 10% (9), dit zorgde voor een stijging van het aandeel leefloongerechtigden in de bevolking (10).

Hoewel de daling van het aantal personen met een werkloosheidsuitkering kan verklaard worden door verschillende factoren (zoals een stijging van het aantal werkaanbiedingen of bepaalde tewerkstellingsmaatregelen), wordt er een belangrijk deel verklaard door veranderingen in de regelgeving met betrekking tot de **verstrenging van de toegangsvoorwaarden tot werkloosheids- en inschakelingsuitkeringen** (beperking in de tijd van de inschakelingsuitkering, sterkere controle op beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt, enz.). Het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW) die ingeschreven zijn bij Actiris vertoont eveneens een dalende trend gedurende de afgelopen jaren, maar minder uitgesproken dan voor de uitkeringsgerechtigde NWW. Het aandeel NWW die geen werkloosheids- of inschakelingsuitkering ontvangen wordt dan ook groter: van 19% in 2007 tot 30% in 2017. Voor de jongeren (jonger dan 25 jaar), steeg het aandeel NWW zonder werkloosheids- of inschakelingsuitkering van 43% in 2007 tot 66% in 2017 (8).

## 8. Evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW) en het aantal NWW met een uitkering, Brussels Gewest, jaarlijks gemiddelde 2007-2017\*



Daarnaast blijft de daling van het aantal begunstigden van het **equivalent leefloon** doorgaan tussen 2015 en 2016 (-7%) (9), en dit weerspiegelt zich ook in een daling van het aandeel begunstigden (10). Deze daling kan grotendeels verklaard worden door nieuwe maatregelen van de federale

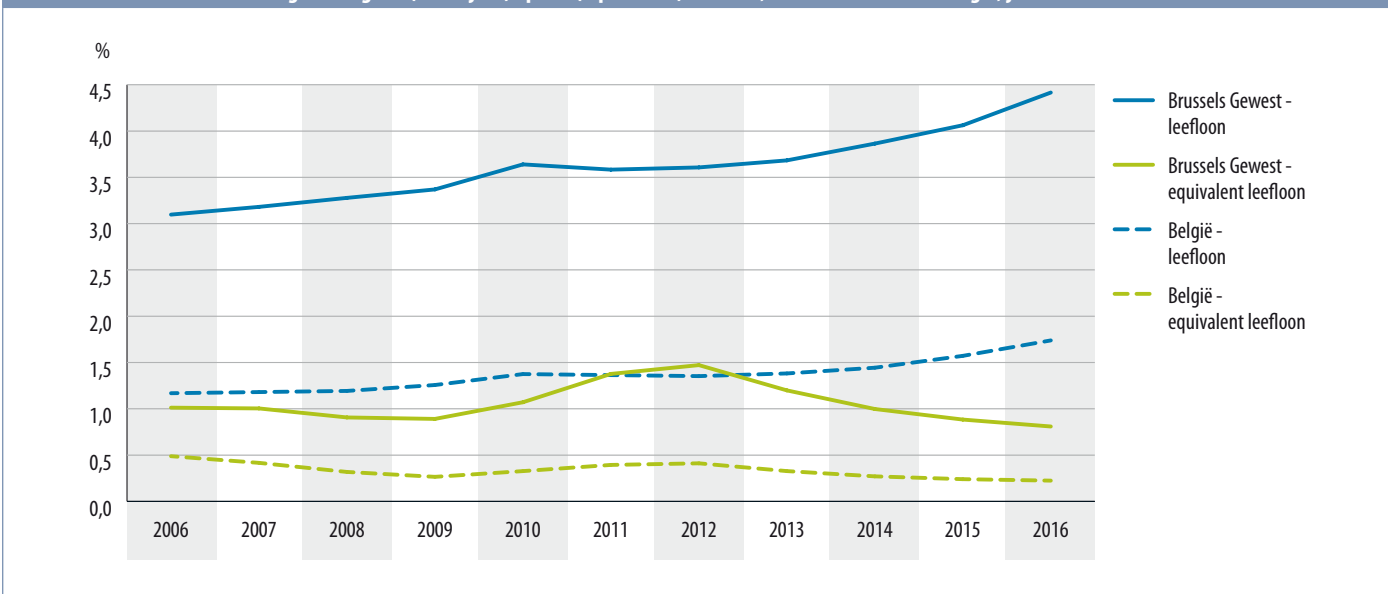
regering inzake het asiel- en migratiebeleid. Dit zorgde namelijk voor een daling van het aantal asielaanvragers en het aantal vreemdelingen die niet ingeschreven zijn in het bevolkingsregister en die aanspraak zouden kunnen maken op deze financiële steun.

## 9. Evolutie van het totaal aantal gerechtigden op het (equivalent) leefloon, Brussels Gewest, januari 2006-2016

| Brussels Gewest     | 2006   | 2007   | 2008   | 2009   | 2010   | 2011   | 2012   | 2013   | 2014   | 2015   | 2016   |
|---------------------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Leefloon            | 20 887 | 21 836 | 23 034 | 24 189 | 26 591 | 26 881 | 27 570 | 28 467 | 29 902 | 31 584 | 34 608 |
| Equivalent leefloon | 6 748  | 6 817  | 6 322  | 6 354  | 7 788  | 10 258 | 11 182 | 9 300  | 7 854  | 7 086  | 6 575  |

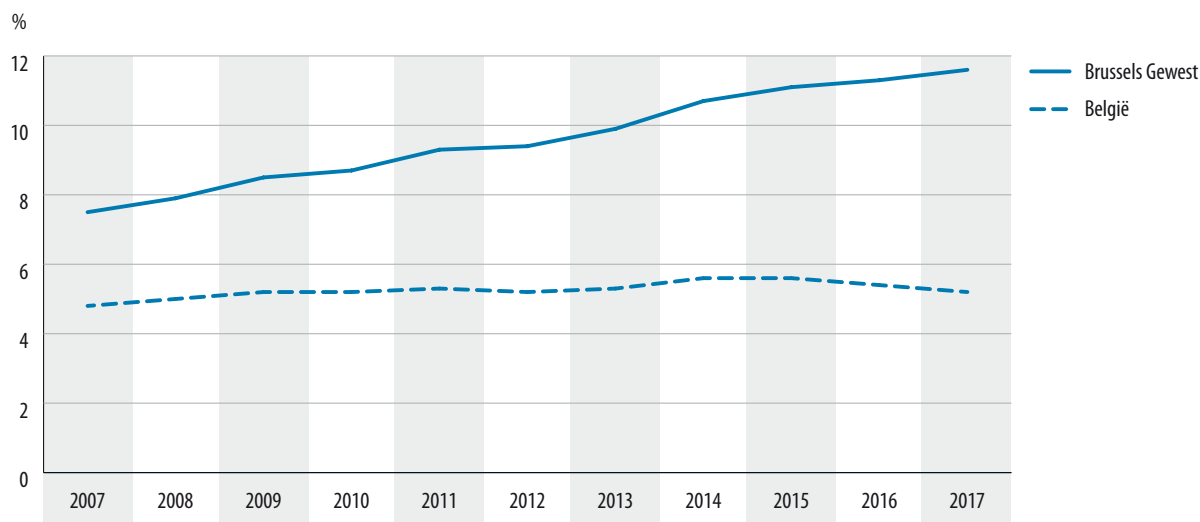
Bron: POD Maatschappelijke Integratie

## 10. Evolutie van het aandeel gerechtigden (18-64 jaar) op het (equivalent) leefloon, Brussels Gewest en België, januari 2006-2016



Tot slot blijft het aantal ouderen (65 en ouder) dat recht heeft op een **Inkomensgarantie** voor Ouderen (IGO) continu stijgen in het Brussels Gewest tussen 2015 en 2016 (+10 %). In de laatste tien jaar steeg het aandeel ouderen met een IGO van 8 % tot 12 %, terwijl het aandeel op niveau van België wel relatief stabiel bleef (5 %) (11).

11. Aandeel gerechtigden op een Inkomensgarantie voor ouderen (IGO) in de bevolking van 65 jaar en meer, België en Brussels Gewest, januari 2007-2017



Bron: Federale Pensioendienst en FOD Economie-Statistics Belgium; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel

Uit de cijfers blijkt dat er, in navolging van de voorgaande jaren, in het Brussels Gewest continu een hoog aantal personen leven in een moeilijke situatie. Daarenboven heeft een toenemend aantal personen, omwille van diverse redenen, geen toegang meer tot de sociale zekerheid of bijstand. Het is belangrijk om de sociaaleconomische situatie van alle Brusselaars in kaart te brengen, ook van zij die ver verwijderd zijn van alle vormen van sociale bescherming, en dit zowel via de ontwikkeling van kwantitatieve als kwalitatieve gegevens.

In het kader van een sterke demografische groei en de overdracht van een reeks bevoegdheden van de federale overheid naar de deelstaten, wordt het Brussels Gewest geconfronteerd met belangrijke uitdagingen op het vlak van huisvesting, tewerkstelling, scholing, gezondheid en bijstand aan personen, zoals blijkt uit de indicatoren van deze Welzijnsbarometer.